

*Чекарева Є. С.,**доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри історії зарубіжної літератури і класичної філології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*

СЛУХОВЕ СПРИЙНЯТТЯ У СИСТЕМІ ІМЕННИКІВ ДАВНЬОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Анотація. Актуальність пропонованого дослідження зумовлена інтересом сучасної лінгвістики до мовної репрезентації внутрішнього світу людини та співвідношення мовних форм зі структурами знання. Слухове сприйняття посідає значне місце в ієрархії фізичного сприйняття, у процесах пізнання й організації мислення, проте реалізація його в мові вивчена не достатньо. Це зумовлює значущість вивчення мовної концептуалізації слухового сприйняття не тільки як перцептивної, але і як епістемічної категорії.

Метою пропонованої наукової розвідки є з'ясування ролі слухового сприйняття у давньогрецькій картині світу через дослідження структурно-семантичних характеристик лексико-граматичного класу іменників, що репрезентують звук як перцептуально виокремлену носіями мови сутність. Наукових розвідок із цієї проблеми на матеріалі власне давньогрецької мови обмаль, проте деякі відповіді на питання, як чули і сприймали світ елліни та як ці відчуття відбивалися у мові, дає матеріал давньогрецької міфології, трактати філософів і теоретиків музики. У статті пропонується поділ функціонально-когнітивної сфери «слухати/чути» на 5 базових блоки: блок спілкування й отримання інформації; блок сприйняття музики; блок сприйняття звуків, шумів, голосів природи; блок сприйняття звуків діяльності людини. Аналіз субстантивної лексики акустичної семантики за вказаними блоками (загалом 445) дає підстави зробити важливі висновки про особливості сприйняття звуку еллінами. Переважна більшість лексем (80%) позначають різноманітні звуки, пов'язані із життєдіяльністю людини, процесом мовлення, спілкування, емоційних переживань. Загалом, наявність значної групи іменників із семантикою акустичного сприйняття свідчить про чітке й тонке розрізнення еллінами звуків різного типу й походження. Фіксація звукових асоціацій у семантичній структурі іменників доводить очевидне осмислення звуків субстанційно, виокремлено з-посеред інших сутностей і явищ буття, з увагою до їх взаємодії й взаємозв'язку.

Ключові слова: іменник, лексична семантика, лексико-семантична група, мовна картина світу, слухове сприйняття, антропоцентричний принцип.

Постановка проблеми. Сьогодні особлива увага у лінгвістиці приділяється засобам відображення у мові чуттєвого сприйняття людиною довкілля та вивченню специфіки мовної актуалізації цього процесу через виявлення типових мовних структур і моделей.

Сучасний підхід до мови ґрунтується на принципі антропоцентризму, який передбачає вивчення мови у тісному зв'язку з людиною, її свідомістю, мисленням, почуттями, емоціями. Із розвитком когнітивних методів дослідження у лінгвістиці відбувається вихід за межі мовного знання на рівень струк-

тур знання про світ. Погляд на сприйняття та мову як на механізми когнітивного плану дозволив сформулювати гіпотезу про існування у свідомості людини ситуації слухової перцепції у вигляді когнітивної моделі, що включає низку субмоделей із різними профільними ознаками, які визначають вибір мовних засобів для категоризації перцептивного процесу слухового сприйняття.

Дослідження сприйняття як когнітивного процесу дозволяє визначити здатність людського розуму вийти за межі безпосередньо сприйнятого і розкрити роль мови у пізнавальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вважається, що головним каналом надходження інформації про світ є зорове сприйняття. Цей аспект широко вивчали як лінгвісти, так і психологи, філософи, представники суміжних дисциплін (Н.Д. Арутюнова, А. Вежбицька, А.Н. Леонтьєв, Б.Г. Ананьєв, О.В. Падучева, Е. Гуссерль, Б.М. Величковский та ін.). Зокрема, Н.Д. Арутюнова, відзначаючи керівну роль зорового сприйняття у процесі пізнання світу, підкреслює обмеженість лексики, яка відображає інші види сприйняття [1, с. 20, 22]. О.В. Падучева, аналізуючи класи дієслів сприйняття, більшою мірою віддає перевагу дієсловам зорового сприйняття як домінантам у семантичному полі сприйняття [2, с. 205, 219–220].

Проте у пізнанні довкілля слухове сприйняття відіграє не менш важливу роль, а лексика, котра репрезентує цей процес у мові, відображає аспекти, недосяжні зору. Сфера слухового сприйняття досліджена недостатньо повно. Аналізу піддається здебільшого фонологічна система мови. Повною мірою це стосується й давньогрецької мови, у вивченні якої спостерігається брак семантичних досліджень загалом та аналізу семантики мовних одиниць на позначення чуттєвого сприйняття світу зокрема.

Значущість слухового сприйняття у створенні картини світу зумовлена тим, що людина сприймає слухом природу та довкілля, а також тим, що прототиповий об'єкт слухового сприйняття – звук – супроводжує численні види діяльності людини. На відміну від об'єкта зорового сприйняття, звук є найменш матеріальним. Розвиток слухового образу пов'язаний насамперед із безперервною диференціацією «звукових» і «незвукових» предметів. За тим, які звуки або зорово-слухові образи сприймає людина, можна відтворити певний зріз або фрагмент картини світу [3, с. 7].

Аналіз об'єктів і ситуацій сприйняття звуків дає підстави розподілити лексику, що репрезентує слухове сприйняття, на окремі семантичні блоки. Важливо враховувати, котрий саме лексико-граматичний клас у мові репрезентує той чи інший вид сприйняття звуку.

Головне питання для сучасних дослідників частин мови полягає в тому, які фрагменти світу й онтологічні сутності позначаються ними, які ноетичні простори покриваються словами різних частин мови. Важлива роль відводиться номінативній діяльності людини, антропоцентричній природі такої діяльності, її мовленнєво-розумовим особливостям. Когнітивний напрям досліджень надав цим питанням більшої глибини й конкретності, пов'язавши відповіді на них із репрезентацією набутого людиною досвіду, будовою ментального лексикону й пам'яті, різними структурами знань і їхнього буття у свідомості людини, принципами сприйняття світу [4, с. 140–141].

Нова теорія про частини мови представляє генезис частин мови як сплетіння завдань із первісного найменування явищ світу із завданнями опису та повідомлень про нього. У такому процесі важливу роль відіграють різноманітні фактори – біологічні, соціальні, екологічні, культурологічні [4, с. 184–185]. У межах когнітивного підходу вирішується питання про специфіку формування знання про світ, яке потім виражається й узагальнюється в окремих частинах мови, а також природа і зміст цього знання.

Мовне кодування результатів когніції щодо типів об'єктів, їхніх ознак і змін у просторі та часі відбувається за допомогою лексико-граматичного класу іменників, когнітивно-семантичний простір яких охоплює значення предметності, ознаковості або процесуальності із включенням лексем до ядерної або периферійної ділянки відповідних семантичних зон [5, с. 382].

О.С. Кубрякова, узагальнюючи та підсумовуючи численні думки щодо когнітивних засад виділення іменників як частини мови, зауважує, що ядро іменників становить онтологічна категорія предмета [4, с. 242–247]. Іменники референтні предметному світу та позначають сенсорно або перцептуально легко ототоженні сутності. Іменники втілюють такі концепти, які не можуть бути зведені до певної комбінації ознак. Вони передбачають наявність в об'єкта великої кількості властивостей, хоча сам об'єкт і не зводиться до їх сукупності. Отже, іменник позначає категорію, більшу за виділене коло ознак, властивих об'єкту [6, с. 181–182].

Дослідження акустичної лексики здебільшого проводиться на матеріалі дієслівних лексем. Дійсно, народження звуку, його тривалість у часі, інтенсивність, поширення на різні відстані формує уявлення про певну процесуальність цього явища і, відповідно, необхідність вивчення його через аналіз семантики дієслів, проте слухове сприйняття оформлене у мові і за допомогою великої групи іменників. Це означає усвідомлення людиною звуку як певної субстанції з характерним набором властивостей.

Предметне осмислення звуку, виокремлення його як окремої сутності у всесвіті характерне і для грецької мовної свідомості. Свідченням цього є велика група іменників, які репрезентують різні аспекти слухового сприйняття носіїв давньогрецької мови.

Таким чином, метою пропонованої наукової розвідки є з'ясування ролі слухового сприйняття у давньогрецькій картині світу через дослідження структурно-семантичних характеристик лексико-граматичного класу іменників, що репрезентують звук як перцептуально виокремлену носіями мови сутність. Наукових розвідок із цієї проблеми на матеріалі власне давньогрецької мови обмаль, проте деякі відповіді на питання, як чули і сприймали світ елліни та як ці відчуття від-

бивалися у мові, дає матеріал давньогрецької міфології, трактати філософів і теоретиків музики.

Виклад основного матеріалу. Якість звуку, що сприймається, залежить від численних факторів, серед яких слід виділити ступінь віддаленості об'єкта, що звучить, гучність і чіткість звучання, протиставлення фону сприйняття.

Процеси слухового сприйняття реалізуються у різних ситуаціях, пов'язаних із життєдіяльністю людини, та формують у словнику окремі блоки лексем. На підставі аналізу останніх робіт із означеної проблеми, зокрема [3; 7; 8], пропонуємо поділ функційно-когнітивної сфери «слухати/чути» на 5 базових блоків: блок спілкування й отримання інформації; блок сприйняття музики; блок сприйняття звуків, шумів, голосів природи; блок сприйняття звуків діяльності людини. Матеріалом роботи є іменники акустичної семантики, дібрані шляхом суцільної вибірки зі словника давньогрецької мови Й.Х. Дворецького [9] (загалом 445 лексем).

Блок спілкування й отримання інформації (238 / 50%), напр.: *μῦθος* ὁ мова, слово, *λόγος* ὁ слово, промова, бесіда, *εὐς* / *Ὀ* молитва, *λῤῥῆσις* Ὀ порожні балачки, *πειθῶ* Ὀ переконання, вмовляння та ін.

Блок спілкування й отримання інформації включає найбільшу кількість лексем. Склад цієї групи лексем, специфіка семантики її компонентів дають можливість з'ясувати ступінь важливості комунікації, мовлення, спілкування для носіїв давньогрецької мови.

Насамперед слід зазначити, що у цій семантичній групі іменників широко представлена ідея слова, промови, акту висловлювання людини, нерозривно пов'язані з поняттям «логос». Не заглиблюючись у філософське потрактування цього поняття (напр., Геракліт розглядає логос як загальний закон і порядок, основу світу; стоїки – як світовий розум, якому підкорюються природа й людина; Філон Александрійський – як вічну божественну силу, що є посередником між Богом і людиною; отці церкви зрештою ототожнюють логос з Ісусом Христом, сином Божим (10, с. 321)), слід все ж таки згадати й акцентувати на винятковій значущості для всієї грецької естетики принципу впорядкованості, раціональності, «логічності» щодо будь-якої функції людського мислення загалом і висловлювання зокрема, осередком чого є саме «логос». Вміння раціонально будувати висловлювання з тим, щоб бути правильно почутим і зрозумілим, завжди було пріоритетним завданням у політичному житті греків, їхній релігії, мистецтві, науці та ставало важливою частиною освіти задля опанування ораторської майстерності. У давньогрецькій мові ідея «слова», «промови» реалізується у семантиці 32 іменників (напр.: *λόγος* ὁ, *μῦθος* ὁ, *ῥῶ* ὁ, *πανηγυρικός* ὁ, *πραῖα* τά, *ἀκρόασις* ἡ, *φήμη* ἡ, *φθέγμα* τό, *μυθολογία* ἡ, *σεμνολογία* ἡ, *ἔπος* τό, *δημηγορία* ἡ та ін.).

Окрім монологічної промови, значну роль у суспільному житті греків, очевидно, відігравав і діалог і полілог. Загальна ідея «бесіди», «розмови», «спілкування» представлена у семантиці 62 іменників (напр.: *βουλή* ἡ, *λέσχη* ἡ, *ἄριστός* ἡ, *ὀμίλια* ἡ, *φήμις* ἡ, *χρεία* ἡ, *διάλεξις* ἡ, *διάλογος* ὁ, *διατριβή* ἡ, *συζήτησις* ἡ, *συνήμερευσις* ἡ, *λαλία* ἡ та ін.).

Звичайно, бесіда і спілкування між людьми передбачають не тільки єднання думок, а й контраверсійність їх. У давньогрецькій мові сформувалася чимала група іменників (28 одиниць) зі значенням «суперечка», «сварка» (напр.: *ἀγχόνη* ἡ, *ἔρις* ἡ, *μάχη*

ή, νεῖκος τό, πόλεμος ό, ζήτησις ή, όθισμός ό, άμφισβητητικόν τό, άντίρρησις ή, κνίσιμα, τό, διχόνοια ή та ін.).

Антагонізм позицій, необхідність обміну думками, прагнення донести до співбесідників і довести свою думку властиве грецькому характеру. У пошуках варіантів репрезентації означених інтенцій мовці звертаються до різних засобів. Так, по-новому семантично переосмислюються висхідні значення лексем (напр., значення «суперечка, сварка» отримали іменники μάχη ή бій, πόλεμος ό війна, όθισμός ό товчєя; значення «спілкування, бесіда» розширило семантику іменників χρέια ή вживання, τρίβος ό шлях, дорога, λέσχη ή заїжджий двір; значення «слово, промова» набули іменники όψ ό голос, άκρόσις ή слухання, φθέγμα τό звук, голос). Для посилення або уточнення значення широко вживається основокладання (δικολογία ή виголошення судових промов, μυθολογία ή виклад переказів, χρησιμодία ή виголошення пророцтва; ιδιολογία ή особливе обговорення, φλαρολογία ή порожні балачки, μεταρσιολεσχία ή бесіда про високє; άψιμαχία ή сварка, άμφισβητητικόν τό диспут, διχόνοια ή розбрат) і префіксація (διήγημα τό оповідь, διαβούλιον τό нарада, έλερώτησις ή опитування, συμπεριφορά ή спілкування, άντέμφοσις ή протилежна думка, заперечення, διάφορον τό суперечка, ύπάντησις ή заперечення). Глибоке вивчення словотвірних моделей іменників із семантикою спілкування, обміну інформацією, без сумніву, заслуговує спеціального дослідження, оскільки особливості таких композитів можуть надати важливу інформацію про роль і значущість комунікації у суспільному житті давніх греків.

Таким чином, відзначимо, що у розглянутій групі «блок спілкування й отримання інформації» очевидно домінують лексеми зі значенням бесіди, спілкування, взаємного обміну інформації. «Монологічні» лексеми типу «промова», «слово» кількісно поступаються «діалогічним» або навіть «поліфонічним» «бесіда», «переконання», «спілкування». Численні іменники вживаються на позначення суперечки, сварки, відстоювання позиції. Втім, це зайвий раз підкреслює важливість для давніх греків спілкування, обміну інформацією навіть у полевій формі.

Блок сприйняття музики (30/ 7%), напр.: όμφή ή звук, спів, χορός ό хор, хоровий танок зі співом, όδή ή пісня, ψαλμός ό звуки ліри, спів, λυροκτυπή ή гра на лірі, συνουσία ή спільне звучання інструментів, ύμνος ό урочиста пісня та ін.

Винятково абстрактні уми, як от Платон і Аристотель, із надзвичайною увагою і не зрозумілим для сучасної людини захватом заглиблювалися у проблеми естетики музики, звуку і відводили їй належне місце у своїй філософії.

Тілесне, предметно-речовинне сприйняття звуку, музичних тонів досягли в античні часи максимально можливого узагальнення, охоплювали весь чуттєвий досвід, проймали всю картину природи. Означена тілесність і пластичність у розумінні музики спричинили її потрактування практично-життєво й утилітарно. Влучно із цього приводу висловлюється О.Ф. Лосєв: «Як одяг, який має бути зручним і практичним, але водночас бажано, щоб він був і красивим, музика мала бути прекрасною, але й корисною» [11, с. 79]. Моральна значущість музичної творчості та музичного сприйняття була надзвичайною. Грецькі музичні теоретики з небувалою суворістю оцінювали з виховного погляду кожний найдрібніший елемент музики. Греки прекрасно вміли заспокоювати пристрасті за допомогою музичної ритмізації, а також збуджувати й надавати руху

занадто млявим афектам і робити людину бадьорою та героїчно налаштованою, навіть коли її психіка була для цього не підготовлена. Деякі речі для носія сучасного типу мислення є просто незбагненими [11, с. 79–80].

Так, наприклад, в епоху античності віддавали перевагу нижньому регістрові, а високі тони вважали за щось неблагогородне, пусте та безмістовне. Перевагу віддавали великим інтервалам, а малі зневажали, гадаючи, що вони відбивають душевну дріб'язковість і мізерність. Хто зараз може пережити й відчувати дактилі як розмір урочистості й героїзму? Проте вся античність переживає цей дактилічний гекзаметр як щось величне, урочисте й обов'язково героїчне, пентаметр приносить вже сум і тугу, ямби – глузливі та саркастичні, фрігійська тональність оргіастична, анапести створюють маршоподібний ритм, а іоніки – щось мляве та розбещене [11, с. 80].

Системне вивчення лексичного матеріалу давньогрецької мови дозволяє виявити специфіку вербалізації означених уявлень щодо музичного сприйняття.

Аналіз семантичного поля музичного сприйняття у давньогрецькій мові вже був предметом нашого окремого дослідження, у якому ми детально розглянули семантичні групи лексем, що репрезентують означене поле: 1) дія, яка створює музику; 2) дія, що викликається (створюється) музикою; 3) якісні властивості музики; 4) позначення музичних жанрів і напрямів; 5) суб'єкт створення музики; 6) музичні інструменти [12]. У контексті цієї розвідки слід звернути увагу на виняткове для давньогрецької мови субстантивоване осмислення «звучання» як гармонійно створеного людиною поєднання звуків, або, точніше, відтвореного людиною. Тут важливо відзначити, що центральним ученням усієї античної естетики є теорія наслідування, яка припускає, що все істинне та прекрасне вже дано саме собою поза людським суб'єктом і незалежно від нього, і дано раз і назавжди, а людині залишається тільки його відтворювати й наслідувати. Так само і музику трактували як наслідування, максимально близьке до психічних переживань людини. Вважалося, що в образотворчому мистецтві між психічним переживанням і об'єктивним предметом є сталий і малорухомиий образ, що заважає максимальній відповідності процесам психіки. І виявляється, що лише музика прямо відтворює свій предмет, тобто людські афекти, відтворює цілком безпосередньо, без жодної проміжної інстанції. Музика (і про це прямо говорить Аристотель) – це максимально об'єктивне і максимально безпосереднє наслідування, на відміну від усіх інших мистецтв. Таким чином, можна стверджувати, що в основі музики лежали, на думку антиків, моторно-мускульні та динамічні переживання [11, с. 77].

Антична теорія музики сформувала низку точних термінів і позначень, якими послуговується музичне мистецтво і сьогодні, але очевидно, що підґрунтям такого розвитку музичної естетики у Давній Греції стало особливе сприйняття греками звуку і звучання. Лексика давньогрецької мови дає змогу глибше дослідити цей феномен. Так, іменників із загальним значенням «звук, звучання, відтворення звуку» налічується 19 одиниць, напр.: ήσμα τό, όμφή ή, ότοβος ό, φθογγή ή, молπή ή, ψόφησις ή, όμοκλή ή, όδή ή, ήαχος ό, καθάρσις ή, κροδμα τό та ін.

Таким чином, наявність у давньогрецькій мові окремої групи іменників на позначення звуку, звучання свідчить про усвідомлення цього фізичного явища предметно, відокремлено від інших сутностей довкілля.

Блок сприйняття звуків, шумів, голосів природи (60/ 13%), напр.: *μύρισμα* τό цвірінькання, тьохкання, *γρούσιμος* ὁ хрокання, *κλωμός* ὁ клохкіт, *κεραυνός* ὁ громовий удар, грім, *ῥαχία* ἡ шум прибою).

У цій лексико-семантичній групі іменників можна виділити підгрупи: звуки живої природи (*ῥυγή* ἡ рев, вой, *κλαγγή* ἡ крик, гавкання, *κρούσιμος* ὁ каркання, *μικρήσιμος* ὁ мукання, *ὄλολυγόν* ὁ квакання та ін. (загалом 42 іменники)) та звуки неживої природи (*ῥόθιον* τό гуркіт морських хвиль, *κελάδημα* τό шум річки, *ἡχή* ἡ шум, відлуння, *πλατάγημα* τό тріск, *φλοῖστος* ὁ шум моря, *κεραυνός* ὁ громовий удар, грім та ін. (загалом 24 одиниці)).

Слід зазначити, що в обох групах очевидно домінують лексеми із загальним значенням шуму, гулу, гриміння, гуркоту. На нашу думку, це пояснюється двома важливими чинниками. По-перше, формування відповідного складу лексики впливає із географічних особливостей місцевості, де мешкали носії грецької мови, адже життя грека сповнювалося звуками бурливого моря, що б'ється об скелястий берег, гучним падінням каміння у глибоких ущелинах, відлунням звуків у горах і долинах. По-друге, суто фізіологічно різкі звуки сприймаються людиною чіткіше й детальніше розрізняються, що відповідно реалізувалося на мовному рівні.

Подібно до групи «звуки неживої природи» бачимо переважання різких, гучних звуків, що виникають внаслідок діяльності людини. Так, **блок сприйняття звуків діяльності людини** (46 одиниць / 10%) включає, наприклад, такі лексеми: *σήμα* τό знак, сигнал, *θόρυβος* ὁ шум, галас, крик, *κνός* ὁ скрип або стук кроків, *κρότος* ὁ шум, гриміння, лязкіт та ін. Часто іменники зі значенням звуків такого типу супроводжують опис битви, змагання. Слід зазначити, що у давньогрецькій мові лексика батальної семантики представлена дуже різноманітно (напр.: *κδοσιός* ὁ шум (битви), *ἐνοπή* ἡ шум, крик, *καναχή* ἡ звук, шум, дзвін, брязкіт, *ὀμοκλή* ἡ оглушливий шум битви, *σημεῖον* τό бойовий сигнал, *πολεμικόν* τό бойовий крик, сигнал до бою та ін.). Це, очевидно, впливає із самих реалій буття греків, де битва, суперечка, змагання (як військовоє, так і спортивне) відіграло чималу роль. І знов підкреслимо, що фізіологічною специфікою сприйняття різких звуків більш чітко пояснюється й велика кількість іменників, які вказують на звуки, що виникають як результат руху, певної дії людини (напр.: *πάταρος* ὁ тріск, гуркіт, гриміння, *ποδοφοία* ἡ звук кроків, *κτύλισμα* τό стук, удар, *ἀραυμός* ὁ гуркіт, стук, *κρότος* ὁ шум, гуркіт та ін.).

Враження домінування бою та суперечки з можливими негативними наслідками у житті еллінів посилюється результатами аналізу складу блоку іменників із семантикою сприйняття емоційних станів людини (70 одиниць / 16%), напр: *γέλος* ὁ сміх, *στόνος* ὁ стогін, плач, *μυθισμός* ὁ хрипіння, стогін, *εὐασμός* ὁ крик радості та ін.

У цій групі переважають лексеми зі значенням «стогін», «крик від болю, відчаю», «плач» і под. Тут варто зазначити, що, попри загальну сталу думку про життєрадісність і врівноваженість як панівний настрій греків [13, с. 31], вивчення власне мовного матеріалу дає підстави для песимістичних нот. І в попередніх наших роботах аналіз, наприклад, індивідуально-оцінних лексем виявляв домінування негативно маркованих прикметників [14, с. 142–143]. Усе це загалом формує картину суворого життя людини античної доби, підпорядкованого циклічності буття, неможливості уникнути невідворотних і неминучих процесів і етапів.

Висновки. Таким чином, короткий огляд субстантивної лексики акустичної семантики за вказаними блоками (загалом 445) дає підстави зробити важливі висновки про особливості сприйняття звуку еллінами. Переважна більшість лексем (80%) позначають різноманітні звуки, пов'язані із життєдіяльністю людини, процесом мовлення, спілкування, емоційних переживань. Аналіз семантики лексем у досліджених групах виявляє домінування слів, що позначають різні типи шумів, гучних і різких звуків (шум, крик, галас *ὀμοκλή* ἡ крик, шум, *κδοσιός* ὁ шум (битви), *ροῖβθσις* ἡ шум, гам, гомін, *βοή* ἡ крик). Багато їх належать до сфери вираження дій і станів людини під час бою, битви, суперечки. Характерною особливістю блоку спілкування й отримання інформації є наявність значної групи лексем зі значенням суперечки, антагоністичної позиції аж до ворожнечі (*ἀγχώνη* ἡ боротьба думок, суперечка, *ἔρις* ἡ сварка, суперечка, *δέννος* ὁ лайка). Іменники на позначення звуку, звучання, відтворення звуку співом або музичними інструментами, а також спеціальна музична термінологія, створена на ґрунті давньогрецької мови, свідчать про надзвичайно високий статус звуку у свідомості давніх греків. Загалом наявність значної групи іменників із семантикою акустичного сприйняття свідчить про чітке й тонке розрізнення еллінами звуків різного типу й походження. Фіксація звукових асоціацій у семантичній структурі іменників доводить очевидне осмислення звуків субстанційно, виокремлено з-посеред інших сутностей і явищ буття, з увагою до їх взаємодії та взаємозв'язку.

І тут знову хочеться звернутися О. Ф. Лосева, який наводить із цього приводу думки Птолемея у «Гармоніках» про те, що найдосконаліше відношення між природними сутностями реалізуються не у матеріальній площині, а духовній, у богів – у небесних предметах, у людей – у людських душах, але найбільше у «гармонійних відношеннях звуків» [14, с. 82–33].

Література:

1. Арутюнова Н.Д. «Полагать» и «видеть» (К проблеме смешанных препозиционных установок). *Логический анализ языка: Проблемы интенциональных и прагматических контекстов*. Москва, 1989. С. 19–30.
2. Падучева Е.В. Динамические модели в семантике лексики. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 607 с.
3. Хакимова Г.Ф. Представление сферы слухового восприятия в русско-английском функционально-когнитивном словаре: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Уфа, 2005. 14 с.
4. Кубрякова Е.С. Язык и знание. Москва: Языки славянской культуры, 2004. 555 с.
5. Чекарева Е.С. Концептуальні сфери простору й часу в лексико-семантичній системі давньогрецької мови: дис. ... докт. филол. наук. Київ, 2017. 457 с.
6. Вежбицкая А. Семантические универсалии и базисные концепты. Москва: Языки славянских культур, 2011. 568 с.
7. Яцковский В.В. Роль процессов зрительного и слухового восприятия в формировании языковой картины мира: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 2005. 16 с.
8. Слободян Е.А. Системный, функциональный и исторический аспекты семантического поля слухового восприятия: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Уфа, 2007. 12 с.
9. Дворецкий И.Х. Древнегреческо-русский словарь. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958. Т. 1. 1028 с.; Т. 2. 1905 с.
10. Словарь античности. Москва: Прогресс, 1989. 704 с.

11. Музична естетика античного світу. Київ : Музична Україна, 1974. 219 с.
12. Чекарева Є.С. Семантичні особливості музичної лексики давньогрецької мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. Вип. 40. Т. 2. С. 92–95.
13. Вишпер Р. Лекции по истории Греции. Очерки истории Римской империи : избранное сочинение в 2 т. Ростов-на-Дону : Феникс, 1995. Т. 1. 479 с.
14. Чекарева Є.С. Концепт часу в системі якісно-темпоральних прикметників давньогрецької мови. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Філологія* 2015. № 1152. Вип. 72. С. 139–144.

Chekareva Y. Auditive perception in the system of nouns in Ancient Greek

Summary. The research actuality is determined by the great interest in the modern linguistics to problems of the language representation of the inner world and the correlations between language forms and cognition. The auditive impression is an integral part of the gradation of physical impressions, processes of cognition, organization of thinking. Nevertheless its realization in language structures is studied rather fragmentarily. All of these causes the necessity to study the language conceptualization of the auditive impression not only as a perceptive but also as an epistemic category.

The aim of the article is to define a role of the auditive impression in the Ancient Greek picture of world by means of study of structural and semantic features of nouns which represent the sound as a perceptually specified thing. There is some lack of unified structural and functional-semantic description on this problem. Some kind of answers on questions how Ancient Greeks could perceive the world and how it could be represented in language one can find in Ancient Greek mythology, philosophic and music tractates.

In the article we propose to divide the semantic sphere of Hearing into five basic parts: communication and receiving of the information; perception of the music; perception of sounds of the nature; perception of sounds of the human activity.

The analysis of the lexis in such semantic groups (total 445) gives grounds for important conclusions about specificity of the sound perception by Ancient Greeks. More lexemes (80%) represent different sounds associated with human activity, process of talking, conversation, emotions. The great number of nouns with semantics of the auditive perception testifies a strict distinction of different sounds by Ancient Greeks as well as understanding them clearly and substantially.

Key words: noun, lexical semantics, lexico-semantic group, word picture of world, auditive perception, anthropocentric principle.